

individuationis, seu cur Petrus sit a Paullo numero distinctus. Observandum est heic, quaestione non esse, quaenam sit causa effectrix, quae individuum producit, neque etiam, quid sit illud, per quod individuum, v. g. Petrum distinguimus ab alio individuo, v. g. Paullo, sed tantum quaeritur, unde sit, ut ens tale sit tale ens, non aliud, seu cur sit singulare, ut diximus. Vnde sit

CONCLVSION.

PRINCIPIVM INDIVIDVATIONIS EST OMNIMO-
DA DETERMINATIO EORVM, QVAE ENTI
ACTV INSVNT.

Prob. Quidquid exsistit, singulare est seu individuum; sed quidquid exsistit est omnimode determinatum, ergo quodlibet individuum est omnimode determinatum; sed ex eo, quod individuum sit omnimode determinatum, intelligitur, cur sit individuum; ergo omnimoda determinatio eorum, quae enti actu insunt, est principium individuationis. Et certe individuationis principium debet esse simile illi, per quod formantur genera et species; sed genera et species formantur per determinationem. Etenim genera et species determinantur per attributa speciebus et individuis communia. Nempe species prodit per novam determinationem, quae generi ac-

cedit. Ita quoque prodit individuum per determinationem eorum, quae in notione speciei non determinantur, ita ut nihil omnino indeterminatum supersit. Si enim aliquid remaineret indeterminatum, species data, ad quam refertur individuum, non foret infima; sed intermedia, quod est absurdum. Ergo principium individuationis est omnimoda determinatio eorum, quae enti actu insunt.

SOLVVNTVR OBJECTIONIS.

Object. Illud est principium individuationis, quod constituit individuum; sed materia constituit individuum; ergo materia est principium individuationis. Resp. dist. min. materia *omnimode* determinata, C. min., *non omnimode* determinata, N. min. Equidem materia concurrit ad formandum individuum, sed illud non efficit, nisi quatenus est *omnimode* determinata. Idem dici potest de forma.

Inst. 1. Materia concipitur ut indeterminata, priusquam concipiatur ut determinata; ergo materia *omnimode* determinata non est principium individuationis. Resp. dist. ant. materia *universaliter* accepta concipitur prius ut indeterminata, quam ut determinata, C. ant., materia pro ut contracta est *in individuo*, N. ant. Distinctio patet. Praeterea iam ante monuimus, per principium individua-

tionis non intelligi id, quod primum concipiatur in individuo.

Inst. 2. Individuum non potest constitui per accidentia; sed determinatio materiae est aliquid accidentaliter adveniens materiae; ergo etiam in individuo prius concipiatur materia ut indeterminata, quam ut determinata. Resp. dist. min. determinatio illa materiae est quid accidentaliter adveniens materiae *generatim* sumtae, C. min., *in hoc individuo spectatae*, N. min.

Inst. 3. Existentia materiae efficit rem singularem et omnimode determinatam; ergo existentia materiae constituit individuum. Resp. dist. ant. existentia materiae *omnimode* determinatae efficit rem singularem, C. ant., *non omnimode* determinatae, N. ant. Hinc concipimus, v. g. Antichristum tamquam individuum, licet non exsistat. Vnde existentia non constituit Antichristum ut individuum, sed ideo concipimus eum ut individuum, quia in eo omnia iam determinata concipimus, et inde exsurgit notio individui.

ARTICVLVS IV.

De supposito et persona.

I.
Substantia definitur: *id quod per se subsistit, nec indiget alio, cui inhaereat, ut*

exsistat. Suppositum autem definitur: *substantia singularis ultimo completa sui iuris.* Hinc colligitur: I. suppositum esse substantiam, non modum: II. esse substantiam singularem, non universalem: III. esse substantiam singularem, quae sit principium totale et integrum suarum affectionum aut operationum, si quas habeat. Ita suppositum est *canis* aut quodvis aliud animal, quod neque est pars alterius animalis, neque illi inhaeret. Suppositum dici nequit caput aut crus, quod a toto canne pendeant in suis operationibus.

II. *Suppositalis*, seu id, quo fit, ut aliquid suppositum vocetur, dicitur etiam *vulgo subsistentia*, et supposita subsistere adfirmantur. Contra autem entia incompleta, quae supposita non sunt subsistentia propria praedita esse negantur. Ita caput, pes animalis in se non subsistunt, sed in animali, quod propria praeditum est subsistentia.

III. Alia sunt supposita rationabilia, alia irrationabilia. Suppositum rationabile dicitur *persona*. Ita dicimus personas divinas, angelicas, humanas, non vero personas equinas, leoninas, sed supposita equina, leonina. *Persona* igitur definitur: *suppositum intelligens seu ratione praeditum*, et suppositum est substantia singularis quaecumque a quacumque alia divisa et separata, nullique alteri addita. Sic gutta aquae, quandiu ab aliis aquae partibus divisa manet, est suppositum. Est

enim totum quoddam, ipsique soli tribuntur omnes effectus, qui ab ea pendent et omnes passiones, quibus adficitur. Si autem eadem gutta ad aliam accedat, ex utraque gutta exsurgit novum suppositum.

IV. Subsistensia non tollitur qualibet unione sed ea solum, quae impedit, ne substantia singularis sit principium totale et integrum suarum actionum vel passionum. Triplex *unio* esse potest, scilicet vel cum substantia ignobiliori, vel cum substantia aequalis perfectionis, vel cum substantia nobiliori. I. Si suppositum contingatur cum nobiliori ita, ut in suis operationibus a nobiliori pendeat, suppositum ignobilius desinit esse suppositum, quia non terminatur a se et in se: subiacet nempe alteri, et non est amplius principium totale et integrum suarum operationum. Unde natura humana in Christo non est suppositum nec persona, quia in suis operationibus pendet a divinitate tamquam a principio suarum operationum. Quidquid enim agit humanitas in Christo, id agit et divinitas. Unde Christi operationes dicuntur *theandricae*, hoc est, *divino-humanae*. II. Si in illa unione nobiliori substantiae cum ignobiliori nobilior pendeat in suis operationibus ab imperfectiori, ut anima hominis a corpore, substantia perfectior non est suppositum; sed suppositum est compositum ex duabus substantiis, quarum utraque ab altera pendet, ut Petrus.

Sed si nobilior substantia unita cum ignobiliori non pendeat in suis operationibus a substantia minus perfecta, quamvis haec ab illa pendeat, hoc ipso sola nobilior erit suppositum. Quare natura divina in Christo eo ipso quod a natura humana non pendeat, habet rationem suppositi seu personae; non autem natura humana propter contrariam rationem, quia natura humana non habet partem in operationibus mere divinis Verbi sibi uniti. Hinc duae sunt naturae in Christo, humana scilicet et divina, sed unica persona, nempe persona divina. III. Si substantia uniatur alteri aequalis perfectionis ita, ut a se invicem pendeant, utraque rationem suppositi amittit: quia non habent amplius ambae rationem totius, sed fiunt partes totius alicuius suppositi ex totali earum unione exsurgentis. Sic ex duabus aquae guttis, ut dixi, fit unicum totale suppositum.

V. Dessident metaphysici de natura subsistentiae. Verum quidquid dicant, observare satis erit, subsistentiam non esse concipiendam tamquam entitatem aliquam, vel semisubstantiam substantiae singulari supperaditam. Certum tamen est, subsistentiam a substantia saltem per mentem distingui cum *fundamento in re*, ut patet ex utriusque definitionis collatione. Ceterum illae omnes definitiones in theologia utilitatis sunt maxime. Ex vocabulorum illorum confusione natae sunt primis ecclesiae saeculis perniciosissime et subtilissimae haereses.

ARTICVLVS V.

De necessario et contingente.

Defectus alicuius realitatis, quae esse poterat, vel quam exsistere per se non repugnat, *privatio* dici solet. Quoniam autem defectus istiusmodi actu datur, ideo per modum entis consideratur, et dicitur *ens privativum*. E. g. visus est realitas, quae homini et animalibus convenit; fieri autem potest, ut homo atque animal visu preventur. Quare defectus visus appellatur *caecitas*, et *caecitas ens privativum* dicitur. Similiter homo vivit, sed idem quoque vita orbari potest, id est, mori. *Mors* itaque est *privatio vitae*, et *ens privativum* dicitur. Contra vero *ens positivum* dicitur, quod est aliquid; ita *visus est ens positivum*. Quia autem *ens positivum* et *privativum* simul esse non possunt, ideo dicuntur *privativae opposita*.

II. *Necessarium* dicitur: *id, cuius oppositum impossibile est seu contradictionem involvit*. Si in re quadam loco unius substitui possit aliud quidpiam, vel si possit iis, quae insunt, aliquid aliud, quod non inerat, accedere, ceteris, quae in eodem re sunt, iisdem manentibus; tum res ipsa, tum illud, cuius loco aliud substitui potest, dicitur *mu-*

tabile. Hinc liquet, quandonam aliquid actu mutetur. Nempe dum non amplius manet idem, vel si sit, quod antea non erat, vel si non sit, quod antea erat, vel si sit aliud, quam antea erat. Vice versa si in re quadam nihil sit, cui aliud substitui possit, ceteris iisdem manentibus, nec etiam aliquid accedere queat; erit etiam illa res, atque etiam illud, cui nihil aliud in eadem re substitui potest, *immutabile*.

III. Quod *necessarium* est, illud est *immutable*. Etenim si attributum aliquid *necessario* inest subiecto, nihil in locum attributi substituere licet, ceteris iisdem manentibus, ac proinde attributum est *immutable*, ideoque et subiectum respecto attributi *immutable* est. Vice versa quod *immutable* est, illud est *necessarium*. Etenim ponamus, attributum, quod inest subiecto, esse *immutable*; ergo pro attributo substitui non potest aliquid aliud, salvo manente subiecto, ac proinde attributum *necessarium* est. Igitur *necessitas* et *immutabilitas* ita arcto vinculo cohaerent, ut sublata una tollatur et altera, posita vero una ponatur et altera. Vnde ex *immutabilitate* concluditur *necessitas*, tamquam ex definitione definitum.

IV. *Contingens* est, *cuius oppositum nullam contradictionem involvit, seu quod necessarium non est*. Ita calor lapidis *contingens* est, calor enim abesse potest. Hinc pa-

tet, esse mutabile, quidquid contingens est, et versa vice esse contingens, quidquid est mutabile.

V. Res *in se* aut *absolute* spectari dicitur, si non attendamus, nisi ad eius essentiam. Sub *data* autem *conditione* aut *in hypothesi* spectari dicitur, ubi praeter essentiam presupponuntur determinationes aliae, quae posita essentia nondum ponuntur. Hinc quod *in se* spectatum necessarium est, dicitur *absolute necessarium*; quod vero necessarium non est, nisi *in hypothesi* data seu *sub data* quadam conditione, dicitur *hypothetice necessarium*. Ad necessitatem hypotheticam revocatur necessitas, quae *moralis* dici solet. Id nempe *moraliter necessarium* dicitur, cuius contrarium non sine maxima difficultate, et vix umquam contingere potest. Frequentius *moraliter necessarium* vocatur: *cuius contrarium ab homine sana mente praedito fieri non potest*. Talis est necessitas, qua homo sui compos inter venenum et cibum salubre libere eligens, illud reiicit, hunc sumit. Si enim aliter ageret, non esset sana mente praeditus.

VI. Quod *absolute necessarium* est, contingens esse nequit, quum eius oppositum *in se* spectatum sit constanter impossibile. Contra autem, quod *hypothetice necessarium* est, *in se contingens* est. Etenim eius oppositum nonnisi *in hypothesi* data contradictionem in-

volvit. Sublata igitur hypothesi, contradictionem non involvit, ac proinde absolute necessarium non est. Hinc patet, solam necessitatem absolutam contingentiae repugnare, minime vero hypotheticam. Duplex illud necessitatis genus probe notari debet, ne hypotheticam necessitatem cum absoluta confundamus. Haec omnia non solum in rebus metaphysicis, sed etiam in theologicis contra socinianos disputationibus maximae utilitatis esse possunt. In plerisque philosophorum libris ambiguum est nec satis determinatum contingentiae vocabulum. Aliquid contingentiam velut omnimode necessitati etiam hypotheticae oppositam considerant. Hi autem a vulgari et recepto loquendi usu recedunt; in quotidiano enim sermone necessarium dicitur, quod necessitatem dumtaxat moralem importat. Ali quando etiam futurum contingens a Deo praevisum vocatur necessarium. Necessitatis notionem ad decentiam quoque, ad quasdam scilicet actiones convenientes, transferre solemus. Sic loqui familiare est: *a scribenda epistola, ab inviso amico abstinere non possum*. Varias istas necessitatis species unusquisque novit, licet eas in sermone familiari verbis non distinguat.

VII. Si existentiae ratio sufficiens in essentia entis continetur, ens necessario existit, estque existentia eius absolute necessaria. Si enim existentiae ratio sufficiens in essentia

entis continetur; ens istud ideo exsistit, quia hanc habet essentiam, ac proinde existentia est eiusdem entis attributum esse entiale; sed attributa sunt absolute necessaria, ut ex praecedentibus colligitur, et deinde infra fusius ostendemus; ergo existentia est absolute necessaria. Hinc ens necessarium est, cuius existentia absolute necessaria est, seu quod rationem existentiae suaem sufficientem habet in essentia sua; et ens contingens est, quod rationem sufficientem existentiae suaem in essentia sua non habet. Vnde patet, omne ens esse vel necessarium, vel contingens.

VIII. Disputare solent philosophi, utrum entis nomen sit *univocum*, seu in eodem sensu summi debeat respectu entis necessarii et contingentis, respectu substantiae et modi, et tandem respectu spiritus et corporis. Tota quaestio illa, quae in tres partes frustra dividitur, una eademque response facili solvi potest. Etenim si consideretur ens generaliter tamquam genus supremum, abstractione facta a differentiis quibuscumque; certum est, entis nomen saltem per abstractionem univocum fieri respectu entium quorumcumque. Verum quia ens per mentem dumtaxat a suis differentiis separari potest; revera et sine ulla mentis operatione entis nomen in eodem sensu convenire non potest diversis entibus, ac proinde non est univocum. Hinc patet, controversiam illam, quam nimis serio agitant ali-

qui, meram esse logomachiam, seu totam in nomine positam. Maioris utilitatis est sequens

CONCLVSION.

ESSENTIAE RERVM ET ATTRIBUTA SVNT ABSOLVTE NECESSARIA, IMMUTABILIA ET AETERNA; MODI VERO SVNT HYPOTHE-TICAE TANTVM NECESSARII, MVTABILES ET NON AETERNI.

Prob. i. pars. Essentia est id, quod primum in ente concipitur, et sine quo ens existere non potest; sed primarium illud attributum, quod primum in ente concipitur, absolute et in se ipso consideratur; ergo essentiae rerum sunt absolute necessariae. Porro attributa fluunt ex ipsa essentia; ergo posita essentia, necessario et absolute ponuntur attributa, ac proinde et attributa sunt absolute necessaria; sed quae sunt absolute necessaria, ea sunt immutabilia; ergo essentiae rerum et attributa sunt immutabilia; quae autem sunt immutabilia et absolute necessaria, ea perpetuo fuere in intellectu divino; Deus autem est aeternus; ergo essentiae rerum et attributa absolute necessaria et immutabilia ab aeterno fuerunt in intellectu divino, ac proinde essentiae rerum et attributa sunt absolute necessaria, immutabilia et aeterna.

Prob. 2. pars. Ideo modi actu existunt in aliquo subiecto, quia insunt eidem subiecto alii modi, vel etiam propter alia entia ab eodem subiecto diversa, ut antea demonstravimus; ergo modi non insunt, nisi praeter essentiam rei aliud aliud ponatur: hoc autem posito ipsi modi ponuntur; ergo modi sunt necessarii dumtaxat sub data conditione seu hypothetice.

SOLVVNTVR OBJECTIONES.

Obiect. Si essentiae et attributa rerum essent absolute necessaria, immutabilia et aeterna; res dici non possent creari in tempore; absurdum consequens; ergo et antecedens. Resp. dist. mai. si essentiae rerum et attributa essent absolute necessaria, immutabilia et aeterna, *quod ad existentiam*, res dici non possent creari in tempore, C. mai., si sint tantum absolute necessaria, immutabilia et aeterna, *quod ad possibiliterem intrinsecam* seu meram non repugnantiam, N. mai. Itaque sensus quaestionis huius non est, essentias rerum et attributa necessario, immutabiliter et ab aeterno existere *a parte rei* et independenter ab intellectu divino. Nemo nescit, solum Deum existere necessario. Sed sic intelligenda est quaestio, quod scilicet essentiae et attributa rerum sint necessaria absolute, et intrinsecus possibilia, ita ut haec

possibilitas seu non repugnantia a voluntate Dei nequaquam pendeat. Quod autem necessario possibile est, non ideo tamen existit necessario. Dum autem essentiae rerum et attributa dicuntur aeterna, sic istud intelligi debet quod scilicet essentiae rerum et attributa non sit entia extra Deum existentia, sed quod sint in intellectu divino ab aeterno. Vnde nihil statuitur Deo aeternum, quod non sit in Deo, et a Deo.

Inst. 1. Essentia et existentia invicem non distinguuntur; ergo si res sunt aeternae quod ad essentiam, sunt etiam aeternae quod ad existentiam, ergo nullo modo dici possunt creatae. Resp. dist. ant. essentia prout existit *seorsum ab intellectu divino*, non distinguitur ab existentia, transeat ant., essentia prout existit *in intellectu divino*, N. ant. Itaque quod res tales habeant essentiam, id pendet ab intellectu divino, non autem a voluntate; quod autem existat a parte rei talis essentia, id pendet a voluntate Dei non vero ab intellectu. Ergo essentia rei, prout est in intellectu divino, distinguitur ab existentia. Et quidem ex eo, quod res sint possibles intrinsecus, non inde sequitur, eas revera existere; quia vero existunt, ideo creari dicuntur. Ad antecedens autem dixi *transeat*; quum enim ens quatenus existens considerari possit a nobis de eius essentia non cogitantibus, hinc essentiam et existentiam

distingui, aiunt scholastici, *ratione ratiocinata*.

Inst. 2. Creatio est educatio de nihilo; sed si rerum essentiae et attributa essent ab aeterno, res dici non possent educi de nihilo; ergo res nullo modo dici possent creari. Resp. dist. min. si rerum essentiae et attributa essent ab aeterno, quod ad *existentiam*, res dici non possent educi de nihilo, C. min., si essent tantum ab aeterno, quod ad *possibilitatem intrinsecam et absolutam*, dici non possent educi de nihilo, subdistinguendo; dici non possent educi de nihilo, quod ad *essentiam*, C. min., quod ad *existentiam*, N. min., et similiter distinguo consequens: non possent dici res esse creatae, quod ad *possibilitatem intrinsecam*, C. cons., quod ad *existentiam*, N. cons.

Inst. 3. Atqui nullo modo possent educi de nihilo; ergo nulla solutio. Prob. subsumta. Essentiae et attributa ab aeterno sunt aliquid; sed res deducuntur seu componuntur ex essentialibus et attributis; ergo componuntur seu deducuntur ex aliquo; ergo non educuntur ex nihilo. Resp. dist. mai. essentiae et attributa ab aeterno sunt aliquid *existens in intellectu divino*, C. mai., *seorsum ab intellectu divino*, N. mai., et concessa min., dist. similiter consequens. Quare ut res dicantur educi de nihilo, sufficit ut nihil fuerit extra mentem divinam, quo u-

sus fuerit Deus ad res efformandas. Non autem requiritur, ut nihil sit etiam in intellectu divino, a quo educantur; alioquin admittendum esset, Deum esse sine ideis rerum secundum quas res ipsae productae fuerunt.

Inst. 4. Si essentiae rerum essent ab aeterno, res possent dici aeternae, quod ad principalem sui partem; absurdum cons.; ergo et ant. Resp. dist. sequelam: id est, posset dici, essentia et attributa rerum ab aeterno existisse *in intellectu divino*, C., *seorsum ab eo*, N. sequelam, et similiter distincta min., N. cons.

Inst. 5. Si ideo essentiae rerum et attributa essent aeterna, immutabilia et necessaria, quia illarum idea in intellectu divino existit ab aeterno; modi etiam et alia omnia possent dici aeterna, necessaria et immutabilia, quum pariter illorum idea sit in intellectu divino; falsum tamen conseq.; ergo et ant. Resp. dist. sequelam: modi et alia omnia possent dici aeterna, absolute necessaria et immutabilia, si in eorum conceptu involverent eamdem necessariam connexionem, quam involvunt essentiae et attributa rerum ita, ut etiam per voluntatem divinam mutari non possent, C. secus, N. mai. Igitur essentiae et attributa possibilitem rerum intrinsecam constituant, quae quidem possibilitas intrinseca etiam per Dei voluntatem mutari non potest ita, ut res sine sua essentia vel suis attributis in intellectu divino, atque etiam

extra ipsum exsistere, impossibile omnino sit. Idem vero dici non potest de modis, qui possunt adesse vel abesse, salva subiecti essentia, quoties et quomodocumque Deo visum fuerit. Ac proinde modi sunt mutabiles, neque eorum in subiecto aliquo absentia contradictionem involvit, prout etiam representantur in intellectu divino, atque ideo non sunt necessarii, nec proinde aeterni.

CAPVT III.

De generalibus entis affectionibus.

ARTICVLVS I.

*De unitate, ubi etiam de quantitate
et qualitate.*

I.

Essentiae rerum sunt prorsus immutabiles, ideoque, salvo ente, nihil essentialium tolli, nihil quidquam aliud in eorum locum substitui potest. Porro *inseparabilitas eorum, per quae ens determinatur, seu ut tale constituitur, appellatur unitas entis.* Ista autem unitas non modo in essentia communi spectatur, quando nimirum de ente universalis sermo est; verum etiam in essentia singulari, quum de ente singulari agitur. Ob hanc unitatem ens omne consideratur tamquam individuum, et

PARS I. METAPH. CAP. III.

51

entia singulare dicta fuerunt individua. Quoniam autem attributa, quae ad ipsam entis essentiam pertinent, separari nequeunt, salvo ente, id est, nisi mutetur genus, aut species, aut individualitas; ideo vi utilitatis ens omne ita est aliquid, ut nihil aliud esse possit. Hinc ens omne tum universale, tum singulare, est unum. Ideoque triplex distinguitur unitas, *generica scilicet, specifica et numerica*, cuius quidem distinctionis hic sensus est. Genus hoc, vel haec species tale ens universale est ita, ut impossibile sit aliud ens universale, quod cum illo genere vel illa specie idem sit. Item tale individuum ita est singulare, ut impossibile sit, hoc ipsum individuum aliud esse numero singulare.

II. Quod unitatem iam appellavimus, id aliquando vocatur *identitas*, et eodem modo dividitur. Verum de identitate iam sermonem habuimus. In huius vocabuli usu observari debent ambiguitates aliquae. Idem fluvius e. g. dicitur aqua hodie per Tyberis pontem fluens et ea, quae heri fluebat. Quae quidem identitas non est numerica, quum eadem non sit numero aqua. Navis, quae saepius refecta fuit, eadem dicitur, licet ne tabula quidem supersit. Haec autem identitas non est identitas *materiae sed formae*, ob eamdem scilicet servatam navis formam. Idem aliquando dicitur mutatis materia et forma. Corpora nostra continuis accessionibus